

4.2.1 Naaimachines op de kansel

Elke stad heeft er wel één. 'V&D' is al jarenlang een huishoudnaam in Nederlandse steden. Zo ook in Leiden. V&D was het eerste warenhuis in Leiden. De stad was daarmee later dan veel andere steden, die al in de negentiende eeuw warenhuizen hadden. Het Leidse filiaal van de warenhuisketen werd opgericht in 1903. Een neef van oprichter Dreesman, W.A.A. Kerckhoff, werd in dat jaar directeur van de Leidse V&D. Voor 45.000 gulden kochten Vroom en Dreesmann een winkelhuis op de hoek van de Aalmarkt (nummer 22) en de Maarsmansteeg. Het zou de eerste zijn van velen.

In de loop der jaren werden steeds meer aanliggende huizen bijgekocht, zodat het winkel-

pand tegenwoordig is doorgetrokken tot aan de Breestraat. In maart 1903 werd de nieuwe zaak geopend met twaalf man personeel, die allemaal 'intern' waren. Dit was in die tijd nog gewoonte bij Vroom en Dreesmann. Het personeel woonde vlakbij of boven het betreffende warenhuis. Het bedrijf kon zo zijn personeel ook buiten werktijd in de gaten houden, waarbij ook het kerkbezoek aan de orde was. V&D kreeg op deze manier een goede naam onder katholieke families en een toestroom van katholieke medewerkers.

Typerend voor het bedrijf is het trouwe personeel. Elk filiaal heeft wel een aantal oudgedienden, die al dertig of veertig jaar bij het bedrijf werken. De Leidse Willem de Wit kwam al op

vijftienjarige leeftijd bij Vroom en Dreesmann in dienst als magazijnbediende. "Nu heet het winkellogistiek", typeert De Wit de modernisering van het bedrijf sinds zijn aanstelling veertig jaar geleden, in enkele woorden. "Maar ik ben nog gewoon magazijnbediende hoor!", wuift hij gemoedelijk de moderne terminologie weg. Hij herinnert zich de tijd nog dat bij V&D wasmachines, tapijten en meubels werden verkocht. "Je kon het zo gek niet prakkiseren, of V&D had het. Elke ochtend kwamen alle spullen aan in een vrachtwagen. Die moesten dan allemaal uitgepakt worden en geprijsd met zo'n ouderwetse machine met een zwengeltje, waar je zelf de lettertjes in moest zetten."

Voor de aanvoer van al deze goederen bezat

Vroom en Dreesmann in de jaren zestig nog overal in Leiden magazijnen. In 1963 werd V&D opgeschrikt door een brand in de aaneengesloten magazijnen aan de Groenesteeg, Herengracht en Vestestraat. Het personeel bleef ongedeerd maar de magazijnen brandden helemaal af. V&D's voortdurende zoektocht naar opslagruimte zorgde ervoor dat het warenhuis af en toe op onwaarschijnlijke plaatsen terechtkwam. "Aan het eind van de jaren zestig werd de Oosterkerk op de Herengracht gehuurd. Die kerk moest gesloopt worden, maar wij sloegen daar intussen campingspullen op en de afdeling elektronica deed daar reparatie. Ze stonden die naaimachines gewoon schoon te maken op de kansel! Dat was zo iets prachtigs", schatert De Wit bij de herinnering. Tegenwoordig wordt

het warenhuis bevoorraadt uit een groot centraal magazijn.

Het tegenwoordige gebouw van V&D in Leiden is opgebouwd uit verschillende panden aan de Aalmarkt, de Breestraat en de Maarsmansteeg, waarvan de geschiedenis verder teruggaat dan die van het warenhuis zelf. In 1900 werd het in het huidige V&D-pand gevestigde koffiehuis omgebouwd tot Café-Restaurant 'In den vergulden Turk'. De eigenaar liet door architect H.J. Jesse een erker ter hoogte van de eerste verdieping aan de voorgevel aanbrenge. De gemeente Leiden twijfelde echter of de ijzeren constructie wel voldoende draagkracht had en wilde die testen. De architect, die in zijn eer gekrenkt was, bedacht daarop een

radicale en enigszins gevaarlijke draagproef. Hij propte de erker en het balkon erboven, onder grote publieke belangstelling, vol met zo'n tweehonderd mensen. De erker doorstond de proef glansrijk en Jesse kreeg zijn gelijk. In 1980 werd de staalconstructie vanwege verroesting gesloopt. De naam van het koffiehuis prijkt echter nog steeds op de voorgevel van V&D en is één van de markantste details aan het gebouw. De voorgevel valt onder monumentenzorg en moest bij verbouwingen van V&D in oorspronkelijke staat bewaard blijven. Ook de rode deur aan de Aalmarkt, de vroegere personeelsingang naast de waag, bestaat nog steeds, maar wordt niet meer gebruikt.